EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2017 01 10
COM(2017) 12 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Saugesnės ir sveikesnės darbo vietos visiems. ES darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų ir politikos modernizavimas

{SWD(2017) 9 final}
{SWD(2017) 10 final}

ĮŽANGA

Pastaruosius 25 metus ES pirmauja nustatydama savo teritorijoje aukšto lygio darbuotojų apsaugos nuo rizikos saugai ir sveikatai darbe standartus ir skatina siekti aukšto apsaugos lygio trečiosiose šalyse. Darbuotojų sveikatos ir saugos politika padeda siekti tikslo gerinti darbuotojų saugą ir sveikatą ES. Remiantis naujausiais turimais duomenimis, darbuotojų mirčių dėl nelaimingų atsitikimų darbe skaičius sumažėjo beveik ketvirtadaliu, palyginti su 2008 m.[1], tačiau tendencijos atskirose valstybėse narėse skiriasi. ES darbuotojų, turinčių bent vieną sveikatos problemą, kurios priežastis buvo darbas, arba kurių sveikatos būklė pablogėjo dėl darbo, procentinė dalis sumažėjo beveik 10 proc.[2]

2013 m., palyginti su 2008 m., ES 28 mirtinų nelaimingų atsitikimų sumažėjo d**augiau kaip 1000**

Investicijos į darbuotojų saugą ir sveikatą yra labai prasmingos. Jos gerina žmonių gyvenimą – užkertamas kelias su darbu susijusioms ligoms ir nelaimingiems atsitikimams – ir turi akivaizdų teigiamą poveikį ES valstybių ekonomikai. Tai gerina įmonių našumą ir veiklos rezultatus. Makroekonomikos lygmeniu tos investicijos padeda didinti nacionalinį konkurencingumą[3]. Įvairiais tyrimais įrodyta, kad darbdavys gauna dvigubą grąžą už kiekvieną darbuotojų saugai ir sveikatai išleistą eurą[4].

ES teisėkūros sistema atliko pagrindinį vaidmenį formuojant nacionalinio ir bendrovių lygmens profesinės saugos ir sveikatos strategijas. Komisijos atliktas išsamus *ex post* ES *aquis* vertinimas, kurio metu tikrintas jo tinkamumas, ekonominis efektyvumas, veiksmingumas, nuoseklumas ir ES papildoma nauda, patvirtina, kad sistema pajėgi pasiekti didelio užmojo tikslą – tinkamai apsaugoti darbuotojus[5]. Šis REFIT vertinimas apėmė Pagrindų direktyvą 89/391/EEB ir 23 susijusias direktyvas.

1 išleistas EUR = bent 2 EUR grąžos

Jame padaryta išvada, kad bendra ES darbuotojų sveikatos ir saugos *acquis* struktūra, kurią sudaro tikslinė pagrindų direktyva, papildyta konkrečiomis direktyvomis, iš esmės yra veiksminga ir atitinka savo paskirtį. Tačiau taip pat nurodytos atskirų direktyvų konkrečios nuostatos, kurios paseno arba tapo nebeaktualios, ir pabrėžta, kad būtina rasti veiksmingų būdų naujiems pavojams šalinti. Būdai, kuriais valstybės narės į nacionalinę teisę perkėlė ES darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvas, gerokai skiriasi. Todėl skiriasi ir atitikties užtikrinimo išlaidos ir jos negali būti lengvai atskirtos nuo išsamesnių nacionalinių reikalavimų laikymosi išlaidų. Tačiau apskritai atlikus vertinimą padaryta aiški išvada, kad atitiktis darbuotojų saugos ir sveikatos srities direktyvoms kelia didesnį susirūpinimą MVĮ nei didelėms įmonėms, nors tuo pačiu metu didelių ir mirtinų sužalojimų skaičius yra didesnis

---

1 Eurostatas, Europos nelaimingų atsitikimų darbe statistika (ESAW) (interneto duomenų kodas hsw_n2_02), ES 28 duomenys.

2 Eurostatas, 2007 m. ir 2013 m. ES darbo jėgos tyrimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir su darbu susijusių sveikatos problemų *ad hoc* moduliai. Į šiuos duomenis neįtraukti Nyderlandai, kurie nepateikė 2013 m. duomenų, ir Prancūzija – dėl svarbių 2007 ir 2013 m. apklausos klausimynų skirtumų.

3 http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_215307.pdf

4 *Calculating the international return on prevention for companies: costs and benefits of investments in occupational safety and health*, Tarptautinė socialinės apsaugos asociacija; 2013 m.

5 Žr. SWD(2017) 10. Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvų įgyvendinimo *ex post* vertinimas (REFIT vertinimas).

MVĮ. Todėl reikia konkrečių MVĮ rėmimo priemonių, kad jos galėtų efektyviai ir rezultatyviai gerinti atitiktį.

Atsižvelgiant į išsamų *ex post* vertinimą, akivaizdu, kad ES turi ir toliau investuoti į darbuotojų saugą ir sveikatą, kad būtų galima išlaikyti jos pavyzdinį lygį ir užtikrinti veiksmingą darbuotojų apsaugą, taip pat ir besikeičiančio darbo pobūdžio ir naujų pavojų sąlygomis. Darbuotojų saugos ir sveikatos priemonės turėtų būti taikomos kuo didesniam skaičiui darbuotojų, nepriklausomai nuo jų darbo santykių tipo ir įmonės, kurioje jie dirba, dydžio. Atitiktį darbuotojų saugos ir sveikatos taisyklėms turėtų gebėti užtikrinti visų dydžių įmonės ir ji turėtų būti veiksmingai stebima vietoje. Priemonės turi būti orientuotos į rezultatus, o ne į dokumentų forminimą. Taip pat turėtų būti kuo labiau naudojamasi naujomis skaitmeninėmis technologijomis, kad priemones būtų lengviau įgyvendinti.

2015 m. ataskaitoje apie 2014–2020 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginę programą[6] Europos Parlamentas taip pat atkreipė Komisijos dėmesį į darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų įgyvendinimo, atitikties ir vykdymo užtikrinimo svarbą ir į didėjančių arba naujų pavojų skaičių. Ataskaitoje taip pat pabrėžtas būtinumas apsaugoti visus darbuotojus nepriklausomai nuo darbdavio dydžio, darbo pobūdžio ar sutarties tipo.

Atsižvelgiant į šiuos bendrus tikslus ir į bendrąją modernaus užimtumo ir socialinių sistemų ES strategiją, kaip matyti iš plačios kovo mėn. pradėtos konsultacijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio, naują postūmį ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginei programai[7] suteiks toliau nurodyti pagrindiniai veiksmai, išsamiau išdėstyti 1 priede.

Trys pagrindiniai darbuotojų saugos ir sveikatos srities veiksmai

1) Kovos su profesiniu vėžiu stiprinimas, teikiant teisės aktų pasiūlymus ir daugiau rekomendacijų bei gerinant informuotumą;

2) Pagalba įmonėms, visų pirma labai mažoms įmonėms ir MVĮ, laikytis darbuotojų saugos ir sveikatos taisyklių;

3) Bendradarbiavimas su valstybėmis narėmis ir socialiniais partneriais siekiant panaikinti arba atnaujinti pasenusias taisykles ir sutelkti pastangas užtikrinti geresnę ir platesnę apsaugą, atitiktį ir praktinį vykdymą.

1. KOVA SU PROFESINIU VĖŽIU IR APSAUGA NUO PAVOJINGŲ CHEMINIŲ MEDŽIAGŲ

Apskaičiuota, kad 2012 m. ES 28 šalyse vėžys buvo diagnozuotas 91 500–150 500 žmonių, prieš tai darbe patyrusių kancerogeninių medžiagų ekspoziciją. Be to, 57 700–106 500 mirties

[6] Europos Parlamentas. Ataskaita dėl 2014–2020 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginės programos (2015/2107/IND), 2015 10 26.

[7] Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2014–2020 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginė programa“, COM(2014) 332 *final*.

nuo vėžio atvejų 2012 m. buvo susieta su darbe patirta kancerogeninių medžiagų ekspozicija.

Dėl su darbu susijusio vėžio miršta **10 žmonių per valandą**

Taigi, vėžys yra pirma su darbu susijusių mirties atvejų priežastis ES.

Labai sunku kiekybiškai įvertinti žmogaus gyvenimo vertę arba prarastą gyvenimo kokybę. Tiesioginės su darbu susijusio vėžio išlaidos dėl sveikatos priežiūros ir darbo našumo praradimo siekia bent 4–7 mlrd. EUR per metus. Netiesioginės išlaidos gali siekti apie 334 (242–440) mlrd. EUR per metus[8].

Nacionalinės priemonės šioje srityje labai skiriasi, todėl skiriasi darbuotojų apsaugos lygis visoje ES.

ES lygmeniu būtiniausi darbuotojų apsaugos nuo cheminių medžiagų darbe standartai yra nustatyti Kancerogenų ir mutagenų direktyvoje (Direktyva 2004/37), Cheminių medžiagų direktyvoje (Direktyva 98/24) ir Asbesto direktyvoje (2009/148). Jos papildo Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH) bei kitus cheminių medžiagų teisės aktus, pagrindinį dėmesį kreipiant į konkrečius atvejus darbo vietoje.

Bent **32 mln. darbuotojų** patiria kancerogenų ekspoziciją

ES masto cheminių medžiagų ribinės vertės skatina užtikrinti didesnio lygio apsaugą visoje ES, padeda sudaryti vienodesnes sąlygas įmonėms ir taip padeda tarptautinę veiklą vykdančioms įmonėms sutaupyti atitikties užtikrinimo išlaidas, nes jos gali naudoti tą pačią technologiją darbuotojams skirtingose šalyse apsaugoti. Be to, atliekant sudėtingus mokslinius vertinimus ribinėms cheminių medžiagų vertėms nustatyti, labai svarbus masto ekonomijos aspektas, nes tai leidžia valstybėms narėms skirti daugiau finansinių išteklių apsaugos ir prevencijos priemonėms. Todėl svarbu patikslinti arba priimti naujas pavojingiausių cheminių medžiagų ES ribines vertes.

Po 2016 m. gegužės 13 d. priimto pasiūlymo iš dalies pakeisti Kancerogenų ir mutagenų direktyvą ir nustatyti ar patikslinti privalomas 13 cheminių medžiagų profesinės ekspozicijos ribines vertes[9], šiandien Komisija priima naują pasiūlymą dėl kitų kancerogeninių cheminių medžiagų siekdama geriau apsaugoti 4 mln. ES darbuotojų. Ji yra pasiryžusi toliau dėti pastangas, kad užkirstų kelią mirtims nuo su darbu susijusio vėžio ir kitoms sveikatos problemoms, teikdama kitų teisės aktų pasiūlymus.

Apsaugos nuo pavojingų cheminių medžiagų ir kovos su profesiniu vėžiu teisės aktai

- Kancerogenų ir mutagenų direktyvos antras pakeitimas
- Numatomi tolesni Kancerogenų ir mutagenų direktyvos pakeitimai yra susiję su tokiomis

[8] *Work-related cancer in the European Union. Size, impact and options for further prevention.* RIVM Letter report 2016-0010 W.P. *Jongeneel* et al.

[9] COM(2016) 248.

medžiagomis kaip formaldehidas, berilis, kadmis, chromo VI junginiai ir nikelio junginiai. Darbas jau pradėtas siekiant pateikti naują Komisijos pasiūlymą 2018 m. pradžioje.

- Tuo pačiu metu bus tęsiamas Cheminių medžiagų direktyvos svarbos ir veiksmingumo didinimo darbas peržiūrint esamas ir nustatant naujas (orientacines) profesinės ekspozicijos ribines vertes ir biologines ribines vertes 2017 m. ir 2018 m.

Siekiant pagrįsti bet kuriuos darbuotojų saugos ir sveikatos veiksmus, visų pirma susijusius su pavojingomis cheminėmis medžiagomis, būtini patikimi moksliniai duomenys. Komisija konsultuosis su Cheminių medžiagų profesinio poveikio normų moksliniu komitetu arba Europos cheminių medžiagų agentūros Rizikos vertinimo komitetu. Šių komitetų moksliniai vertinimai bus pagrindas priimti pasiūlymus, kurių poveikio vertinimas bus privalomas, jie bus svarstomi taikant socialinio dialogo ir trišalių konsultacijų procedūras[10].

Po Komisijos užsakyto tyrimo „HazChem@Work" rezultatų paskelbimo 2017 m. pradžioje bus sukurta tam tikrų pavojingų cheminių medžiagų profesinės ekspozicijos duomenų bazė[11]. Tai bus svarbus žingsnis siekiant pagerinti duomenis apie prioritetinių pavojingų medžiagų galimą poveikį sveikatai, ekspozicijos potencialą ir nacionalinių profesinių ribinių verčių sukūrimą ir keitimąsi jais. Be to, Komisija gerins ir toliau tobulins duomenų, gautų naudojantis pagrindiniais informacijos šaltiniais[12], analizę ir aktyviai sieks Europos profesinių ligų statistikos (EODS) duomenų rinkimo pažangos.[13] Kitas perspektyvus veiksmas yra Europos žmonių biologinės stebėsenos iniciatyva, kuri yra nauja bendra iniciatyva, finansuojama programos „Horizontas 2020“ ir 26 valstybių narių lėšomis, skirta pateikti naujų mokslinių įrodymų panaudojant suderintus cheminių medžiagų ekspozicijos ir sveikatos duomenis[14].

Darbuotojų apsauga nuo pavojingų cheminių medžiagų užtikrinama darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvomis ir yra gerokai sustiprinta REACH reglamentu ir kitais teisės aktais, reglamentuojančiais chemines medžiagas. Neseniai priimtoje nuomonėje dėl REFIT platformos[15] pripažintas abiejų sistemų savitarpio papildomumas, tačiau Komisijai rekomenduota gerinti informuotumą ir pateikti jų įgyvendinimo gaires, kad REACH ir darbuotojų saugos ir sveikatos sąsajos būtų aiškiai apibrėžtos. Todėl toliau dirbama moksliniu ir administraciniu lygmeniu, siekiant pašalinti bet kokį neaiškumą ir dubliavimąsi kuriant ir praktiškai taikant šią bendrą ES sistemą, reglamentuojančią pavojingas chemines medžiagas. Komisija įsipareigojo 2017 m. pristatyti bendrą požiūrį.

---

10 Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamajame komitete.

11 http://www.hazchematwork.eu/

12 Pavyzdžiui, Europos nelaimingų atsitikimų darbe statistikos ir ES darbo jėgos tyrimo *ad hoc* moduliai dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir su darbu susijusių sveikatos problemų, Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo Europos darbo sąlygų tyrimas arba Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros Europos mastu vykdomos įmonių apklausos dėl naujų ir atsirandančių pavojų (ESENER). Be to, darbuotojų saugos ir sveikatos moksliniai tyrimai bus veiksmingai remiami įtraukus atitinkamas išlaidų kategorijas pagal 9-ąją bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą. Su pagrindiniais pasauliniais partneriais, pvz., JAV ir Kinija, bus pradėtas dialogas siekiant gauti išsamesnės informacijos apie ES darbuotojų saugą ir sveikatą įvairiose pasaulio šalyse ir užtikrinti patikimą statistiką, grindžiamą didesnėmis grupėmis.

13 Reglamentas (EB) Nr. 1338/2008 dėl Bendrijos statistikos apie visuomenės sveikatą ir sveikatą bei saugą darbe, OL L 354/70, 2008 12 31.

14 http://www.eea.europa.eu/themes/human/human-biomonitoring

15 http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/refit-platform/docs/recommendations/opinion_chemicals.pdf

Po teisėkūros veiksmų turi būti užtikrintas veiksmingas teisės aktų įgyvendinimas darbo vietoje. Šiomis aplinkybėmis įgyvendinant ES darbuotojų saugos ir sveikatos politiką 2018–2019 m. bus surengta Sveikų darbo vietų kampanija (kampanija „Healthy Workplaces“) dėl pavojingų medžiagų, o Vyresniųjų darbo inspektorių komitetas paskelbs atitinkamas gaires, pavyzdžiui, dėl įkvepiamo kristalinio silicio dioksido ekspozicijos prevencijos.

2. PAGALBA VERSLUI LAIKYTIS DARBUOTOJŲ SAUGOS IR SVEIKATOS TAISYKLIŲ

2.1. Parama labai mažoms įmonėms ir MVĮ užtikrinant atitiktį

Teisinė prievolė įvertinti riziką darbuotojų sveikatai ir saugai kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į kiekvienos darbo vietos ypatumus, yra ES darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pagrindas. Toks sprendimo kiekvienu konkrečiu atveju metodas suteikia būtino lankstumo pritaikyti rizikos vertinimus, prevencines priemones ir mokymą prie konkrečių verslo sektorių, darbuotojų veiklos, įmonės dydžio, darbo jėgos sudėties pagal lytį ir amžių, naujai atsirandančių pavojų ir kt. Tačiau šia lankstumo nuostata praktikoje ne visada pasinaudojama.

Kaip rodo vertinimo rezultatai, labai mažoms įmonėms ir MVĮ sunku įdiegti būtinas darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo priemones. Labai mažos įmonės sudaro beveik 93 proc. visų ES įmonių[16]. Tik 69 proc. labai mažų įmonių nurodė nuolat vertinančios riziką darbuotojų saugai ir sveikatai (palyginti su 96 proc. didelių įmonių).[17] Taip yra ne todėl, kad jos yra mažiau linkusios saugoti savo darbuotojus, o dėl ribotų finansinių, techninių ir žmonių išteklių ir dėl nepakankamo informuotumo ir žinių, palyginti su didesnėmis įmonėmis.

Visi suinteresuotieji subjektai, įskaitant visų pirma pačias MVĮ[18], sutinka, kad šioje srityje daryti išimtis MVĮ nėra tinkamas požiūris, nes, jų nuomone, taip gali būti sumažintas MVĮ darbuotojų apsaugos lygis. Be to, esama akivaizdžių įrodymų, kad labai mažose ir mažosiose įmonėse sunkių ir mirtinų sužalojimų rizika yra didesnė nei didelėse įmonėse[19]. Todėl atitikties užtikrinimas turėtų būti paprastesnis, o išlaidos mažesnės, o tam reikia konkrečių paramos MVĮ ir labai mažoms įmonėms priemonių.

Remdamasi vertinimo rezultatais, Komisija drauge su Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra organizuos peržiūrą, kurios metu valstybės narės ir socialiniai partneriai galės keistis gerosios patirties pavyzdžiais, kaip sumažinti reikalavimų laikymosi sąnaudas MVĮ ir taip pagerinti atitiktį (pvz., finansinės paskatos, skaitmeninės priemonės ir t. t.) tuo pačiu išlaikant vienodą darbuotojų apsaugos lygį nepriklausomai nuo įmonės, kurioje jie dirba, dydžio.

---

16 Eurostato verslo struktūros statistika, interneto duomenų kodas sbs_sca_r2, ataskaitiniai metai – 2012 m.

17 Darbuotojų sauga ir sveikata ir jos užtikrinimo tvarka labai mažose ir mažosiose įmonėse ES – projektas SESAME , Europos rizikos stebėjimo centras, Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra, 2016 m.

18 Europos amatų, mažų ir vidutinių įmonių asociacijos (UEAPME) atsakymas į viešų konsultacijų dėl naujos ES darbuotojų saugos ir sveikatos politikos klausimus, 2013 m. rugpjūčio 26 d.

19 Šaltinis: *Europos darbuotojų sveikatos ir saugos agentūra, Darbuotojų sauga ir sveikata ir jos užtikrinimo tvarka labai mažose ir mažosiose įmonėse ES – projektas SESAME. European Risk Observatory Literature Review*, 2016 m. Paskelbta: https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/publications/contexts-and-arrangements-occupational-safety-and-health-micro/view

Akivaizdu, kad norint pasiekti aukštesnį atitikties lygį įmonėms reikia geresnių žinių, daugiau paramos ir aiškių ir veiksmingų procedūrų.

Maksimali rizikos vertinimų nauda

Siekdama padėti verslui gauti maksimalios naudos atliekant privalomus rizikos vertinimus, taikant prevencines priemones ir mokymą, Komisija šiandien pateikia **praktinių gairių dokumentą**[20].

Be bendrųjų rekomendacijų, pateiktų pridedamame dokumente, Komisija 2017 m. baigs rengti ir išplatins išsamesnes ir tikslingesnes rizikos valdymo žemės ūkio ir žvejybos srityse gaires. 2017 m. bus paskelbtas darbinių transporto priemonių saugos interaktyvus e. vadovas. Darbuotojų saugos ir sveikatos valdymas šiuose didelės rizikos sektoriuose yra ypač sudėtingas, o nelaimingų atsitikimų skaičius yra vienas didžiausių. Šios gairės padės darbdaviams, ypač MVĮ, veiksmingai pagerinti nelaimingų atsitikimų ir sveikatos sutrikimų prevenciją. Siekdama gerinti MVĮ informuotumą ir teikti joms paramą šiais klausimais, Komisija taip pat įtrauks Europos įmonių tinklą.

Nacionaliniu lygmeniu vis daugiau valstybių narių didelę darbuotojų saugos ir sveikatos politikos veiklos dalį skiria būtent labai mažoms įmonėms ir MVĮ ir joms tinkamų priemonių kūrimui. Šiomis aplinkybėmis valstybės narės raginamos akcentuoti į rezultatus orientuotų rizikos vertinimų ir keitimosi geroji patirtimi prevencinių priemonių bei mokymo srityje svarbą.

Internetinių priemonių naudojimas

Komisija ragina valstybes nares savo teisinėse sistemose visiškai įteisinti internetinių rizikos vertinimo priemonių naudojimą.

Galiausiai, svarbų darbą atlieka Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra organizuodama informavimo apie riziką kampanijas, rengdama ir platindama internetines sąveikiąsias rizikos vertinimo priemones. Jos sąveikioji internetinė rizikos vertinimo priemonė (OiRA)[21] ir panašios nacionalinės internetinės priemonės (pavyzdžiui, parengtos Nyderlanduose, Airijoje ir Lenkijoje) yra ypač naudingos, nes teikia nemokamą ir su konkrečiais sektoriais susijusią informaciją ir padeda darbdaviams orientuotis visais rizikos vertinimo proceso etapais, automatiškai generuodamos dokumentais pagrįstą įrašus, kurie gali būti naudojami kaip atitikties įrodymai ir rizikos valdymo plano veiksmingumo stebėsenos

[20] Žr. SWD (2017) 9. Darbuotojų sauga ir sveikata – kiekvieno rūpestis. Praktinis vadovas darbdaviams (anglų k. *Health and Safety at Work is Everybody's Business – A practical guidance for employers*).

[21] http://www.oiraproject.eu/

priemonė. Tokių priemonių taikymą reikia smarkiai išplėsti, o jų naudojimas turi būti pripažintas ir įtrauktas į nacionalinius atitikties rizikos vertinimo įpareigojimams reikalavimus.

Internetinės sąveikiosios rizikos vertinimo priemonės (OiRA) veiksmai

- Iki šiol paskelbtos 93 OiRA priemonės, o 30 jų rengiamos. Iki šiol atlikti 44 614 rizikos vertinimų naudojant tas priemones.
- Teikiant ES finansinę ir techninę paramą, aktyviai bendradarbiaujant su nacionaliniais partneriais ir sektorių socialiniais partneriais ir pagrindinį dėmesį skiriant prioritetiniams sektoriams, toliau nurodyti siekiniai turėtų būti pasiekti iki 2018 m.:
  - **150 paskelbtų sąveikiųjų internetinių rizikos vertinimo (OiRA) priemonių ir**
  - **100 000 rizikos vertinimų, atliktų naudojant tas priemones.**

2.2. Pagalba verslui reaguoti į greitai didėjančią riziką darbuotojų saugos ir sveikatai

Atlikus *ex post* vertinimą nustatytos kelios vis svarbesnėmis tampančių problemų, kurioms spręsti bendrovėms reikėtų daugiau paramos: stresas, kaulų ir raumenų sistemos veiklos sutrikimai ir didėjanti darbo jėgos įvairovė, ypač atsižvelgiant į visuomenės senėjimą.

- *Psichosocialinė rizika*

Psichosocialinės rizikos veiksniai ir su darbu susijęs stresas yra viena iš sudėtingiausių ir augančių darbuotojų saugos ir sveikatos problemų. Daugiau kaip pusė ES darbuotojų praneša, kad stresas būdingas jų darbo vietai[22], o 4 iš 10 mano, kad streso problema nėra tinkamai sprendžiama. Stresas darbo vietoje gali turėti labai rimtų padarinių darbo našumui:

- jam tenka apie pusę prarastų visų darbo dienų, nes nebuvimo darbe laikas yra palyginti ilgas;
- stresas taip pat blogina darbo rezultatus ir gali sukelti penkis kartus daugiau nelaimingų atsitikimų;
- stresas darbe nulemia maždaug penktadalį darbuotojų kaitos.

40 % bendrovių reikia informacijos apie psichocialinės rizikos vertinimą

Psichosocialinės rizikos veiksniai yra sudėtingi ir daugiamačiai. Blogos sveikatos būklės priežastimi gali būti veiksnių, susijusių ir (arba) nesusijusių su darbo vieta, derinys.

Darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindų direktyva sukuria teisinę prievolę darbdaviams apsaugoti darbuotojus nuo visų pavojų darbo vietoje. Kai kuriose atskirose darbuotojų saugos

[22] https://osha.europa.eu/en/themes/psychosocial-risks-and-stress.

ir sveikatos direktyvose (pvz., displėjaus ekranų įrenginių direktyvoje) įtrauktos nuostatos, netiesiogiai susijusios su psichosocialinės rizikos prevencija. ES lygmens socialinių partnerių Bendrajame susitarime dėl streso darbe[23] pabrėžiama pagrindų direktyvos svarba. Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra imasi informuotumo gerinimo veiksmų. 2014–2015 m. vykdytos europinės kampanijos dėl streso ir psichosocialinės rizikos metu ji paskelbė Praktinį psichosocialinės rizikos valdymo e. vadovą[24], skirtą darbdaviams ir mažų įmonių darbuotojams.

Valstybės narės vadovaujasi įvairiais požiūriais. Kai kurios psichosocialinės rizikos veiksnių savo darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktuose atskirai neišskiria, o kitos pabrėžia, kad į šią riziką reikia atsižvelgti kaip į darbuotojų saugos ir sveikatos dalį. Kai kurios valstybės narės reikalauja atlikti psichosocialinės rizikos vertinimus, o kelios palaiko ekspertų dalyvavimą juos atliekant. Viena valstybė narė nustatė privalomas psichologinės rizikos prevencijos gaires. Valstybės narės taip pat taiko su reglamentavimu nesusijusius metodus (trišaliai organai, informuotumo gerinimas, valdymo standartai ir kt.).

Siekiant praktiškai pagerinti darbuotojų apsaugą, būtina gerinti darbdavių informuotumą ir suteikti jiems papildomų gairių ir priemonių. Šiandien priimtame gairių dokumente Komisija paaiškina, kad pagal esamas ES lygmens nuostatas darbdaviai privalo apsaugoti darbuotojus nuo psichosocialinės rizikos ir kad į šią riziką turi būti tinkamai atsižvelgiama atliekant rizikos vertinimą. Dokumente pateikiamos konkrečios neprivalomos priemonės ir ištekliai darbdaviams, kad būtų galima veiksmingai išnagrinėti psichosocialinės rizikos veiksnius rizikos vertinime. Komisija bendradarbiaus su Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra ir Patariamuoju darbuotojų saugos ir sveikatos komitetu, kad nustatytų skatinimo ir sklaidos gerąją patirtį ir suteiktų įgaliojimus Vyresniųjų darbo inspektorių komitetui parengti rizikos vertinimo ir rizikos valdymo priemonių, susijusių su psichosocialine rizika, kokybės vertinimo vadovą.

- *Rizikos veiksniai, susiję su raumenų ir kaulų sistemos sutrikimais*

Ergonominių rizikos veiksnių poveikis šiuo metu yra viena iš svarbiausių ES darbuotojų saugos ir sveikatos problemų. Kartotinis tokių rizikos veiksnių poveikis gali sukelti su darbu susijusius raumenų ir kaulų sistemos sutrikimus – vieną sunkiausių ir plačiai paplitusių su darbu susijusių ligų, kuri užkrauna didelę išlaidų naštą individams, įmonėms ir plačiajai visuomenei. 2013 m. darbo jėgos tyrimo duomenimis, su darbu susiję raumenų ir kaulų sistemos sutrikimai šiandien yra labiausiai paplitusi su darbu susijusi sveikatos problema ir pirma neatvykimo į darbą priežastis. Tokie sutrikimai sudaro apie 60 proc. visų su darbu susijusių sveikatos problemų Europos Sąjungoje ir 60 proc. nebuvimo dėl ligos ir nuolatinio nedarbingumo atvejų.

Ergonominės rizikos veiksniai iš esmės yra kompleksiniai ir daugiamačiai. Pasireikšdami darbo vietoje jie gali tiesiogiai sukelti arba pabloginti jau esamą sveikatos sutrikimą. Skirtingose darbo vietose šių rizikos veiksnių poveikis labai skiriasi, be to, yra reikšmingų skirtumų dėl amžiaus, gyvenimo būdo ir lyties, į kuriuos reikia atsižvelgti.

Ši rizikos veiksnių kategorija šiuo metu reglamentuojama įvairiose ES direktyvose (2002/44 (dėl vibracijos), 90/269 (dėl krovinių krovimo rankomis) ir 90/270 (dėl darbo su displėjaus ekrano įrenginiais)), taip pat Pagrindų direktyvoje. Kitos ES direktyvos turi netiesioginį

[23] http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=521&langId=en&agreementId=1106
[24] http://hw2014.healthy-workplaces.eu/en/tools-and-resources/a-guide-to-psychosocial-risks

poveikį su darbu susijusių raumenų ir kaulų sistemos sutrikimų prevencijai. Su reglamentavimu nesusijusios iniciatyvos – tai ES darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros informuotumo gerinimo kampanijos (2000 m. ir 2007 m.) ir 2007–2008 m. Vyresniųjų darbo inspektorių komiteto kampanija dėl Krovinių krovimo rankomis direktyvos praktinio vykdymo sveikatos priežiūros, transporto, statybos ir mažmeninės prekybos srityse.

Valstybės narės skirtingai perkėlė į nacionalinę teisę (ir įgyvendino) dabartines ES darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvas, pvz., perkeldamos Direktyvos 90/269/EEB nuostatas kai kuriais atvejais jos nustatė teisiškai privalomas ribines arba slenkstines vertes; kitais atvejais tos ribinės vertės yra įtrauktos į su teisės aktais susijusias gaires, rekomendacijas ar kitus rodiklius. Valstybės narės taip pat taiko su reglamentavimu nesusijusius metodus (konsultavimas, informuotumo gerinimas, valdymo standartai ir kt.).

Ir šiuo atveju Komisija nori pagerinti praktinę apsaugą paaiškindama darbdavių pareigą užtikrinti apsaugą nuo tokio pobūdžio rizikos ir į ją atsižvelgti rizikos vertinimo procese, taip pat padėti darbdaviams laikytis prievolių. Taip pat bus inicijuotas bendras darbas su Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra ir Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamuoju komitetu siekiant nustatyti skatinimo ir sklaidos srities gerąją patirtį ir parengti Vyresniųjų darbo inspektorių komiteto rizikos vertinimo ir rizikos valdymo priemonių, susijusių su ergonominiais rizikos veiksniais, kokybės vertinimo vadovą.

- *Įvairovei jautrios rizikos vertinimas*

ES darbuotojų sveikatos ir saugos pagrindų direktyva sukuriama teisinė darbdavio prievolė imtis priemonių, būtinų visų darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai užtikrinti. Joje numatyta, kad ypatingai jautrios rizikos grupės turi būti apsaugotos nuo konkrečių jas veikiančių pavojų.

Todėl rengiant rizikos valdymo priemones reikia atkreipti dėmesį į konkrečius pavojus, su kuriais susiduria moterys ir vyrai, jauni ir vyresnio amžiaus darbuotojai, migrantai ir žmonės su negalia; taip pat reikia parengti specialias prevencines ir apsaugos priemones pagal tų darbuotojų grupių reikmes. Vertinime visų pirma pažymėta, kad reikia diegti su amžiumi siejamą rizikos vertinimą, tačiau tie patys principai taikomi visiems pažeidžiamiems darbuotojams.

Vyresnių nei 60 metų žmonių skaičius Europos Sąjungoje šiuo metu didėja maždaug dviem milijonais per metus, t. y. dvigubai sparčiau negu iki 2007 m. Iki 2030 m. vyresnio amžiaus darbuotojai sudarys beveik ketvirtadalį visų darbuotojų. Šiuo metu daugelis vyresnio amžiaus darbuotojų per anksti pasitraukia iš darbo rinkos, dažnai dėl sveikatos problemų, įskaitant ir susijusias su prastomis darbo sąlygomis.

2014–2020 m. ES darbuotojų saugos ir sveikatos strateginėje programoje demografiniai pokyčiai ir senėjanti darbo jėga identifikuoti kaip vienas pagrindinių iššūkių ir pasiūlyta keletas veiksmų, kurie šiuo metu yra rengiami. Vykdoma 2016–2017 m. Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros kampanija „Saugi darbo vieta visoms amžiaus grupėms“ yra pavyzdinė iniciatyva pasaulyje, gerinanti informuotumą šiuo klausimu visoje ES.

ES valstybės narės skiriasi tiek demografinės padėties, tiek teisinės ir institucinės sistemos požiūriu. Integruotos politikos sistema taikoma tik keliose valstybėse narėse, bet daugumai valstybių narių gyventojų ir darbo jėgos senėjimas yra politikos prioritetas, kurį įgyvendinant taikomos įvairios (įskaitant darbuotojų saugos ir sveikatos) priemonės, kuriomis siekiama aktyvesnio vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimo darbo rinkoje. Visos valstybės narės įvykdė pensijų reformas, o tos, kuriose yra daugiau vyresnio amžiaus gyventojų, padidino pensinį

amžių ir apribojo ankstyvo išėjimo į pensiją galimybes, taip pat nustatė ekonominių paskatų vyresnio amžiaus žmonių įdarbinimui.

Kalbant apie darbuotojų lytį, yra įrodymų, kad su darbu susijusi rizika moterų saugai ir sveikatai buvo nepakankamai įvertinta, o lyties atžvilgiu nešališkas požiūris prisidėjo prie to, kad buvo skiriama mažiau dėmesio ir išteklių moterų patiriamos su darbu susijusios rizikos prevencijai.

Siekiant reaguoti į šias augančias darbuotojų saugos ir sveikatos problemas, gairėse atkreipiamas dėmesys į būtinybę atlikti įvairovei jautrios rizikos vertinimą ir atsižvelgti į ypatumus, susijusius su amžiumi, lytimi ir kitais demografiniais ypatumais. Jose taip pat pabrėžiama, kad prielaidos neturėtų būti daromos remiantis vien tais ypatumais. Atliekant rizikos vertinimą turėtų būti atsižvelgta į darbo vietos reikalavimus, susijusius su atskiro asmens gebėjimais ir sveikata. Dokumente taip pat pateikiamos praktinės priemonės darbdaviams, siekiant rizikos vertinimuose atspindėti su amžiumi ir lytimi susijusius pavojus.

Reagavimo į greitai didėjančią riziką darbuotojų saugai ir sveikatai veiksmai

- Psichosocialinės ir ergonominės rizikos valdymo gerosios patirties viešinimas
- Tinkamų darbo inspektorių veiklos principų dėl su amžiumi siejamo rizikos vertinimo nustatymas

Su gyvenimo būdu susiję rizikos veiksniai, pvz., nesveika mityba, fizinis neveiklumas, rūkymas ir žalingas alkoholio vartojimas, prisideda prie didelės lėtinių ligų naštos visoje Europoje. Tai kelia tiesioginį pavojų darbuotojų sveikatai ir daro poveikį darbuotojų ir įmonių našumui, taip pat efektyvių, prieinamų ir lanksčių sveikatos priežiūros sistemų tvarumui. Su darbo vieta susijusios iniciatyvos dėl sveikatą lemiančių veiksnių yra svarbios skatinant darbuotojų gerovę.

3. PASENUSIŲ TAISYKLIŲ ATNAUJINIMAS IR PANAIKINIMAS, PASTANGŲ SUTELKIMAS SIEKIANT PADĖTI UŽTIKRINTI ATITIKTĮ, PLATESNĘ ŽMONIŲ APRĖPTĮ IR GERESNĮ VYKDYMĄ BEI STEBĖSENĄ

3.1. ES teisės aktų atnaujinimas ir pasenusių nuostatų panaikinimas

Nors išsamus *ex post* vertinimas patvirtino, kad ES darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktai, kuriuos sudaro Pagrindų direktyva ir kitos susijusios direktyvos, iš esmės yra veiksmingi ir tinkami. Jį atliekant taip pat nustatyta, kad reikia panaikinti arba atnaujinti kai kurias pasenusias nuostatas.

Siekdama spręsti šią problemą, Komisija pirmiausia pradės vykdyti ir per dvejus metus užbaigs pasenusių direktyvų nuostatų panaikinimo ar atnaujinimo programą. Programa bus siekiama nustatyti aiškesnes, labiau suderintas ir tinkamesnes taisykles, kai įmanoma, supaprastinti ir sumažinti administracinę naštą įmonėms ir vykdymo užtikrinimo institucijoms bet tik tais atvejais, kai tai leidžia išlaikyti ar pagerinti darbuotojų apsaugą. Remiantis tvirta trišalio dialogo dėl darbuotojų saugos ir sveikatos nacionaliniu ir ES lygmenimis tradicija,

teisės akto, kuriuo būtų iš dalies keičiamos direktyvos, pasiūlymas bus rengiamas glaudžiai bendradarbiaujant su Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamuoju komitetu, kuriame išvien dirba socialiniai partneriai ir vyriausybių ekspertai.

Remdamasi *ex post* vertinimu, Komisija identifikavo toliau nurodytas šešias direktyvas kaip prioritetines.

- *Darbo vietų direktyva (89/654)*

Šiuolaikinės IT technologijos ir naujos darbo formos, pvz., darbas platformose reiškia, kad vis daugiau darbuotojų kartais arba nuolat dirba ne darbdavio patalpose. Šiomis aplinkybėmis atlikus vertinimą nustatyti faktai rodo, kad perėjimas prie dinamiškesnės „darbo vietos“ sąvokos yra būtinas.

Sąvokos „darbo vieta“ patikslinimas ir direktyvos priedų atnaujinimas, supaprastinimas ir (arba) panaikinimas bus apsvarstyti siekiant atsižvelgti į darbo būdų pokyčius.

- *Displėjaus ekrano įrenginių direktyva (90/270)*

Nuo to laiko, kai praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio pradžioje buvo priimta Displėjaus ekrano įrenginių direktyva, technologijos labai pasikeitė. Kai kurios toje direktyvoje nurodytos technologijos nebenaudojamos, todėl būtų galima panaikinti atitinkamas nuostatas. Kiti svarstytini klausimai yra kai kurie techniniai šioje direktyvoje pateiktų apibrėžčių, pavyzdžiui, sąvokos „darbo vieta“, taip pat keleto išimčių, kurios galėtų būti pasenusios, atnaujinimai.

- *Darbuotojų saugos ir sveikatos ženklų direktyva (92/58)*

Direktyvos 92/58/EEB II priede pateikiamas saugos vaizdinių ženklų reikalavimų, įskaitant naudotinas piktogramas, sąrašas. II priedo 1.3 punkte taip pat nustatyta, kad „naudojamos piktogramos gali šiek tiek skirtis nuo 3 skirsnyje nurodytų piktogramų arba būti detalesnės už jas, jeigu jos perteikia tokią pačią reikšmę ir joks skirtumas ar perdirbimas nepadaro reikšmės neaiškios“. Atlikus vertinimą nustatyti kai kurie neaiškumai, kokiu mastu standarto EN ISO 7010 žymenys//ženklų standartai gali būti laikomi atitinkančiais Direktyvos 92/58/EEB nuostatas (visų pirma dėl naudojamų piktogramų). Kai kurios valstybės narės pasisakė už direktyvos suderinimą su standartu EN ISO 7010 siekiant užtikrinti labiau suderintus saugos ženklus visoje ES.

Siekiant supaprastinti ir patikslinti galiojančius įpareigojimus bus apsvarstytas priedų pritaikymas, siekiant atsižvelgti į standartą EN ISO 7010, arba nuorodos į tuos standartus įrašymas direktyvoje.

- *Biologinių veiksnių direktyva (2000/54)*

Atliekant vertinimą kilo klausimų dėl šios direktyvos taikymo srities, pirmiausia dėl poreikio atnaujinti biologinių veiksnių sąrašą III priede. Bus apsvarstytas III priedo atnaujinimas.

- *Medicininės pagalbos laivuose direktyva (92/29)*

Atlikus vertinimą paaiškėjo, kad reikia peržiūrėti ir atnaujinti privalomų medicininių atsargų sąrašą, nustatytą Direktyvoje.

Taip pat iškeltas atitikties tarptautiniams standartams, pvz., Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) Gelbėjimo priemonių kodeksui 4.15.1.8; standartui „ISO 3864–1: 2011. Grafiniai simboliai. Saugos spalvos ir saugos ženklai“; Tarptautinės darbo organizacijos 2006 m. Darbo jūroje konvencijai ir Konvencijai dėl darbo žvejybos sektoriuje, klausimas. Be to, didesniuose laivuose būtų galima naudoti naujus technologinius įrenginius, skirtus ligoms gydyti ir diagnostikai gerinti ir (arba) nelaimingų atsitikimų prevencijai užtikrinti.

- *Asmeninės apsaugos priemonių direktyva (89/656)*

Bus apsvarstytas direktyvos techninio pobūdžio atnaujinimas atsižvelgiant į asmeninių apsaugos priemonių apibrėžtį, visų pirma dėl galiojančių išimčių taikymo priemonėms, naudojamoms avarinių ir gelbėjimo tarnybų, pavyzdžiui, ugniagesių.

- *Tolesni atnaujinimai*

Galimas kitų direktyvų panašus techninis atnaujinimas (pvz., Kancerogenų ir mutagenų direktyvos 2004/37 ir Cheminių medžiagų direktyvos 98/24), o ypatingas dėmesys bus skiriamas įvairių direktyvų priedams, siekiant įvertinti, kaip juos galima padaryti labiau atitinkančius ateities poreikius.

3.2. Valstybių narių skatinimas peržiūrėti nacionalinius darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktus

ES darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktuose nustatyti būtiniausi reikalavimai, kuriuos valstybės narės gali sugriežtinti priimdamos išsamesnes nuostatas, kuriomis papildoma darbuotojų apsauga. Tai darant labai svarbu, kad daugiausia dėmesio būtų skiriama didesnei apsaugai ir kad bendrovėms nebūtų užkrauta papildomos nereikalingos administracinės naštos. Pagrindų direktyva valstybėms narėms suteikiama lankstumo, kiek tai susiję su tokiomis nuostatomis, kaip rizikos vertinimo įforminimas dokumentais, kad būtų galima pritaikyti priemones, pavyzdžiui, pagal įmonių dydį, veiklos ir rizikos pobūdį bei mastą.

ES ir nacionalinio lygmens tarpusavio sąveikos pavyzdžiai

- Darbdavių atliktų rizikos vertinimų sertifikavimo, kurį atliktų išorės konsultantas, reikalavimas. Pagrindų direktyvoje tokio įpareigojimo nėra, tačiau jis įvestas kai kuriose nacionalinėse nuostatose ir kelia tiesioginių išlaidų įmonėms.

- Įpareigojimas turėti pasirašytus dokumentus ir kiti įvairių darbuotojų saugos ir sveikatos

subjektų paskyrimo įforminimo dokumentais reikalavimai, kai ES taisyklėse (pvz., Statybviečių direktyvoje 92/57/EEB) reikalaujama tik paskirti už tai atsakingus asmenis.

Pastaraisiais metais matoma ypač teigiama tendencija valstybėse narėse peržiūrėti jų teisės sistemas supaprastinimo tikslu, kartu išlaikant ar gerinant apsaugą. Tai gali atnešti daug naudos. Vis dėlto, 14–67 proc. verslo atstovų valstybėse narėse darbuotojų saugos ir sveikatos taisykles laiko sudėtingomis[25]. Tai rodo, kad nemenka administracinės naštos dalis verslui tenka dėl nacionalinių skirtumų, o ne dėl ES būtiniausių reikalavimų, bet nėra jokių rodiklių, rodančių, kad esant mažesnei naštai būtų didesnis nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų atvejų skaičius.

Komisija gali atlikti svarbų pagalbinį vaidmenį šiame procese, siekiant užtikrinti, kad valstybės narės naudotųsi galimybe mokytis iš kitų valstybių gerosios patirties ir turėtų reikiamą kompetenciją.

Administracinės naštos mažinimas

- Komisija inicijuos tarpusavio vertinimo procesą siekdama konkretaus tikslo – sumažinti administracinę naštą nacionalinės teisės aktuose kartu išlaikant darbuotojų apsaugą.

Reaguodamos į ES darbuotojų saugos ir sveikatos 2014–2020 m. strateginę programą 17 valstybių narių patvirtino nacionalines darbuotojų saugos ir sveikatos strategijas, kurios yra pagrindinė nacionalinės politikos pritaikymo prie naujų poreikių ir prioritetų priemonė. Veiksmingiausiose sistemose, pvz., Vokietijos ar Slovakijos strategijose, nustatytos konkrečios priemonės ir stebėsenos bei tolesnės veiklos rodikliai. Primygtinai rekomenduojama, kad visos valstybės narės skubiai priimtų nacionalines strategijas, įskaitant prioritetinę nacionalinių teisės aktų peržiūros ir atnaujinimo kryptį, siekiant panaikinti nereikalingas nuostatas ir mažinti administracinę naštą, kai įmanoma, ypač mažosioms ir labai mažoms įmonėms.

2018 m. vertindama, kaip įgyvendinama dabartinė strateginė programa, Komisija pagrindinį dėmesį skirs šiame komunikate nustatytų prioritetų, įskaitant padėties vertinimą ir rekomendacijas dėl administracinės naštos mažinimo, kaip nustatyta tarpusavio vertinime, įgyvendinimui.

ES *acquis* perkėlimas į nacionalinę teisę ES lygmeniu bus remiamas dar glaudžiau bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, socialiniais partneriais ir darbo inspekcijomis. Komisija pirmenybę teiks tiems atvejams, kai pažeidimai yra ypač svarbūs ir taisomosios priemonės gali turėti didelį poveikį. Vykdymo užtikrinimas individualiais atvejais yra valstybių narių valdžios institucijų kompetencija.

[25] ES darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra, 2-as Europos įmonių tyrimas dėl naujų ir atsirandančių pavojų (ESENER-2), 2014 m. Paskelbta: https://osha.europa.eu/en/surveys-and-statistics-osh/esener

3.3. Valstybių narių skatinimas užtikrinti plačią darbuotojų saugos ir sveikatos politikos taikymo aprėptį

- *Savarankiškai dirbantys asmenys*

Teisinis ES darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų pagrindas – Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 153 straipsnis, kuriame nustatyta, kad ES gali priimti teisės aktus, kuriais gerinama darbo aplinka ir apsaugoma darbuotojų sveikata bei sauga.

Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad ES Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad „savarankiškai dirbančio asmens“ klasifikavimas pagal nacionalinę teisę nereiškia, kad asmuo negali būti pripažintas samdomu darbuotoju ar darbuotoju ES teisėje nustatyta prasme, jeigu jo savarankiškumas yra tik hipotetinis ir juo dangstomi tikri darbo santykiai (*Allonby,* C-256/01).

Savarankiškai dirbantys asmenys sudaro 16,4 proc. visos ES darbo jėgos. Ypač daug savarankiškai dirbančių asmenų yra didmeninės ir mažmeninės prekybos, taip pat didelės rizikos sektoriuose, pavyzdžiui, žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės ir statybos. Atsižvelgiant į ypatingą savarankiškai dirbančių asmenų statusą – pačiam prižiūrint savo darbą, tokiems asmenims gali būti sudėtinga ir sunku taikyti rizikos vertinimo, mokymo, konsultacijų ir kt. principus, nes šie principai grindžiami darbuotojo ir darbdavio santykiais.

Tačiau tais atvejais, kai savarankiškai dirbantis asmuo dirba kartu su kitais darbuotojais, šis skirtumas nėra toks akivaizdus. Šiomis aplinkybėmis paties savarankiškai dirbančio asmens veiksmai (neapsižiūrėjimas) gali daryti poveikį jo sveikatai ir saugai. Dvi konkrečios ES darbuotojų saugos ir sveikatos direktyvos, kurių nuostatose tokia rizika reglamentuojama kaip vyraujanti, taikomos savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie dirba kartu su kitais darbuotojais (Statybviečių direktyva 92/57/EEB ir Žvejybos laivų direktyva 93/103/EB).

Atsižvelgiant į tai, kad daugelis savarankiškai dirbančių asmenų dirba didelės rizikos sektoriuose, Tarybos rekomendacijoje dėl savarankiškai dirbančių asmenų valstybės narės raginamos stiprinti jų saugą ir sveikatą ir įtraukti juos į savo nacionalinius teisės aktus. Joje taip pat numatyta, kad: „savarankiškai dirbantys asmenys, nepriklausomai nuo to, ar jie dirba vieni, ar kartu su darbuotojais, gali patirti panašią riziką sveikatai ir saugai kaip ir tie darbuotojai“.

Prieš priimant Tarybos rekomendaciją, tik kelios valstybės narės įtraukė savarankiškai dirbančius asmenis į savo nacionalinius darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktus. Po rekomendacijos priėmimo maždaug pusė valstybių narių įtraukė juos į savo teisės aktus kiek skirtingai apibrėždamos savarankiškai dirbančio asmens sąvoką, atitinkamų teisės aktų taikymo sritį ir jų pareigų mastą. Valstybės narės yra raginamos visapusiškai įgyvendinti rekomendaciją.

Greitai kintančioje darbo rinkoje atsirandant naujoms darbo formoms ir didėjant netikrumui dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų statuso, sveikatos ir saugos taisyklių taikymo visiems klausimas tampa dar svarbesnis siekiant išvengti nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų.

- *Asmenys, dirbantys kaip namų ūkio darbuotojai privačiuose namų ūkiuose*

Pagal ES darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktus valstybės narės nėra įpareigotos asmenis, dirbančius namų ūkio darbuotojais privačiuose namų ūkiuose[26], įtraukti į savo nacionalines darbuotojų saugos ir sveikatos taisykles ir ne visos šios srities ES *acquis* dalys , pavyzdžiui, konkretūs Darbo vietų direktyvos reikalavimai dėl avarinių kelių ir išėjimų ir jų ženklinimo, gali būti tam tinkamos.

Tačiau Tarptautinės darbo organizacijos konvencijoje dėl namų ūkio darbuotojų[27] nurodyta, kad kiekvienas namų ūkio darbuotojas turi teisę į saugią ir sveiką darbo aplinką ir kad šis principas turi būti įgyvendinamas deramai atsižvelgiant į darbo namų ūkyje ypatumus. Ligi šiol konvenciją yra ratifikavusios šešios valstybės narės: Belgija, Vokietija, Suomija, Airija, Italija ir Portugalija.

Maždaug pusė valstybių narių taiko darbuotojų saugos ir sveikatos taisykles ir namų ūkio darbuotojams, dirbantiems privačiuose namų ūkiuose. Jų patirtis gali padėti siekti visose valstybėse narėse pakankamai aukštų darbuotojų sveikatos apsaugos ir saugos standartų taikymo maždaug 2,5 mln. tokių asmenų ES. Tai taip pat gali padėti valstybėms narėms, kurios ratifikavo minėtą Tarptautinės darbo organizacijos konvenciją, laikytis jų tarptautinių įsipareigojimų.

2018 m. pradžioje Komisija, bendradarbiaudama su Tarptautine darbo organizacija, pakvies nacionalines administravimo institucijas, socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės atstovus į konferenciją, kad įvertintų pažangą ir paskatintų ratifikavimą bei praktinį įgyvendinimą, grindžiamą geriausia patirtimi.

3.4. Vykdymo užtikrinimo stiprinimas ir prevencijos kultūra

Atsižvelgiant į vykdymo užtikrinimo svarbą darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimui labai svarbu, kad valstybės narės vykdytų pareigą užtikrinti stebėseną ir praktinį vykdymą ir skirtų tam būtinus išteklius.

Komisija, kaip sutarčių sergėtoja, turi užtikrinti, kad ES teisė būtų tinkamai vykdoma, prireikus pradėdama pažeidimo nagrinėjimo procedūras. Komisija toliau atliks šį vaidmenį atsižvelgdama į komunikatą „Geresni rezultatai geriau taikant teisės aktus“ (C(2016)8600), priimtą 2016 m. gruodžio 13 d.

Ex post vertinimas parodė, kad teisiniai reikalavimai ir patikrinimai yra pagrindinės priežastys, dėl kurių įmonės plėtoja darbuotojų saugos ir sveikatos politiką ir imasi atitinkamų veiksmų. Patikrinimai iš tiesų gali prisidėti prie tikros prevencijos kultūros plėtotės. Tyrimai rodo apčiuopiamą patikrinimų poveikį darbuotojų saugos ir sveikatos sąlygoms bendrovėse, nes po patikrinimo mažėja sužalojimų atvejų skaičius[28]. Konkrečiose įmonėse, kurios buvo patikrintos ir nubaustos, nustatytas 22 proc. sužalojimų atvejų skaičiaus sumažėjimas per kitus

[26] Pagal Darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindų direktyvą 89/391/EEB šie darbuotojai laikomi namų ruošos darbininkais.

[27] C189, Namų ruošos darbininkų konvencija, 2011 m. (Nr. 189).

[28] 1 priede pridedama Tinkamumo patikros vertinimo ataskaita parodė, kad, net jei makroekonomikos lygmeniu negalima nustatyti jokios koreliacijos tarp nelaimingų atsitikimų normos ir patikrinimų dažnumo, mikroekonominio lygmens vertinimo duomenys rodo, kad vykdymo užtikrinimas, ypač daugiaplanis inspektorių vaidmuo užtikrinant teisės aktų vykdymą ir teikiant rekomendacijas dėl įgyvendinimo, padeda užtikrinti atitiktį darbuotojų saugos ir sveikatos *acquis*.

trejus metus.[29]. Pastarojo meto tyrimai patvirtina, kad dėl patikrinimų mažėja sužalojimų darbo vietoje[30]. Didesnis darbuotojų saugos ir sveikatos patikrinimų skaičius lemia sunkių sužalojimų atvejų skaičiaus mažėjimą[31].

Vis dėlto patikrinimų dažnumas valstybėse narėse labai skiriasi ir apskritai mažiausiai 50 proc. labai mažų ir MVĮ ir 25 proc. didelių įmonių neatlikta nė vieno patikrinimo per pastaruosius trejus metus.

Būdai, kaip atliekami patikrinimai, taip pat labai skiriasi valstybėse narėse ir kartais valstybių narių viduje. Kai kuriais atvejais per patikrinimus daugiausia dėmesio skiriama atitikties patikrai ir sankcijų taikymui. Kitais atvejais einama toliau padedant įmonėms rasti geresnių būdų užtikrinti atitiktį reikalavimams.

Siekiant išvengti nelaimingų atsitikimų ir ligų, visų pirma labai mažose įmonėse ir MVĮ, yra būtinas socialinių partnerių, profesinių organizacijų ir inspekcijų bendradarbiavimas. Komisija taip pat stiprins savo paramą geresnių standartų ir gairių rengimui, visų pirma per Vyresniųjų darbo inspektorių komitetą. Vertinime pripažįstamas svarbus šio Komiteto vaidmuo nustatant geriausią patirtį, susijusią su valstybių narių atliekamais vykdymo užtikrinimu ir patikrinimais, ir prisidedant prie inspekcijų kompetencijos didinimo ir jų orientavimo. Vyresniųjų darbo inspektorių komitetas toliau dirbs organizuodamas aktualius ir tikslinius darbo inspektorių mokymus ES lygmeniu.

Siekiant padėti labai mažoms įmonėms ir MVĮ ir atsižvelgiant į ribotus išteklius reikia sutelkti darbo inspekcijų ir kitų vykdymo užtikrinimo institucijų pajėgas ir naudotis visomis galimybėmis siekiant gerinti informuotumą apie esamas prievoles ir prevencines priemones ir sumažinti besidubliuojančių patikrinimų naštą įmonėms. Platforma, skirta bendradarbiauti sprendžiant nedeklaruojamo darbo problemą[32], yra puikus pavyzdys, kaip galima organizuoti tokių tarnybų tarpusavio bendradarbiavimą ir prisidėti prie informuotumo gerinimo, geresnio tarpusavio supratimo, konkrečių iniciatyvų ir bendrų veiksmų ES lygmeniu.

Formuojantis naujoms darbo pasaulio realijoms labai svarbu, kad patenkantys į darbo rinką asmenys jau turėtų supratimą apie darbuotojų saugą ir sveikatą. Tam reikia ne tik darbuotojų saugos ir sveikatos specialistų mokymosi visą gyvenimą, bet ir darbuotojų saugos ir sveikatos temos integravimo į visus švietimo sektorius. Lemiamą vaidmenį šioje srityje atlieka darbo inspekcijos ir nacionalinės agentūros. Tai bus dar vienas svarbus Vyresniųjų darbo inspektorių komiteto bendradarbiavimo, tarpusavio vertinimo ir strateginės programos įgyvendinimo aspektas.

3.5. Stebėsenos priemonių plėtra

Įrodymais pagrįstą politikai formuoti reikia kokybiškų, palyginamų ir laiku pateikiamų duomenų. Todėl, atsižvelgiant į būsimą formuojamos politikos raidą, bus tęsiamas darbas

---

[29] Cituojama OECD 2000. *Building an evidence base for the Health and Safety Commission Strategy to 2010 and beyond: A literature review of interventions to improve health and safety compliance, Health and Safety Executive 2004;*

[30] *David I. Levine Michael W. Toffel, Matthew S. Johnson, Randomized Government Safety Inspections Reduce Worker Injuries with no detectable job loss, Science, 2012 m. gegužės 18 d., p. 907–911.*

[31] Darbuotojų saugos ir sveikatos patikrinimų rezultatai rodo darbuotojų dėl sužalojimų prarastą darbo laiką: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9316705;

[32] 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas (ES) 2016/344 dėl Europos platformos, skirtos bendradarbiavimui sprendžiant nedeklaruojamo darbo problemą gerinti, sukūrimo.

Komisijoje ir bendradarbiaujant su kitais subjektais, pavyzdžiui, Europos darbuotojų sveikatos ir saugos agentūra ir *Eurofound* kuriant ES lygmens duomenų rinkinius. Tai, be kita ko, tai apims priemones, skirtas darbuotojų saugos ir sveikatos teisės sistemos veiksmingumui stebėti ir poveikiui nustatyti, metodinį darbą Europos nelaimingų atsitikimų darbe statistikos duomenų nepakankamos aprėpties ir nepakankamo duomenų teikimo juos renkant klausimais ir bandomąjį duomenų rinkimą, susijusį su Europos profesinių ligų statistika. Bus nagrinėjama ir galimybė užtikrinti ES lygmens duomenų apie nelaimingų atsitikimų darbe, sugrupuotų pagal įmonės dydį, atnaujinimą. Be to, iki 2020 m. bus kartojami esami daugiamečiai ES tyrimai[33]. Daug dėmesio/pastangų bus skiriama geresniems ekspozicijos duomenims parengti. Bus išnagrinėtos naujų informacinių ir ryšių technologijų sprendimų naudojimo galimybės siekiant pagerinti informacinę bazę.

Be to, darbuotojų saugos ir sveikatos moksliniai tyrimai bus veiksmingai remiami įtraukus atitinkamas išlaidų kategorijas pagal 9-ąją bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą. Su pagrindiniais pasauliniais partneriais, pvz., JAV ir Kinija, bus pradėtas dialogas siekiant gauti išsamesnės informacijos apie ES darbuotojų saugą ir sveikatą įvairiose pasaulio šalyse.

IŠVADA

25 metų patirtis vykdant ES lygmens darbuotojų saugos ir sveikatos politiką ir išsamus ES *acquis ex post* vertinimas suteikia galimybę ateityje pasinaudoti įgyta patirtimi. Moderni darbuotojų saugos ir sveikatos politika privalo būti grindžiama aiškiomis, nuolat atnaujinamomis ES ir nacionalinio lygmens taisyklėmis. Reikia padėti verslui laikytis taisyklių ir gauti didžiausios įmanomos naudos jiems dedant pastangas gerinti darbuotojų saugą ir sveikatą – turėti sveikesnę, laimingesnę ir produktyvesnę darbo jėgą. Tai ypač aktualu labai mažoms ir mažosioms įmonėms, kurioms galimas teigiamas geresnės darbuotojų saugos ir sveikatos poveikis yra didžiausias, tačiau tuo pat metu kyla sunkumų suprasti ir taikyti galiojančias taisykles.

Nors privalomų taisyklių praktinis vykdymas yra labai svarbus, būtent atitikties kultūra visų dydžių įmonėms ir darbuotojams yra tas dalykas, kuris faktiškai keičia padėtį vietoje. Tokia atitikties kultūra turi būti pradėta puoselėti pirmaisiais švietimo, nesvarbu, ar tai profesinis rengimas, ar vadovų mokymas, etapais. Ši kultūra turi būti puoselėjama vykdant nuolatinę informacijos sklaidą ir keičiantis geriausios patirties pavyzdžiais ir skatinama atliekant patikrinimus, kurie idealiu atveju yra skirti ne tik atitikčiai tikrinti ir sankcijoms taikyti, bet ir padėti rasti geresnių atitikties užtikrinimo būdų. Gerinti sveikatą ir saugą ES, nacionaliniu, sektorių ir įmonių lygmenimis labai padėjo socialinis dialogas. Jis neprarado savo aktualumo ir šiandien. Priešingai, socialinis dialogas bus labai svarbus įgyvendinant šiame komunikate numatytus veiksmus.

Moderni darbuotojų saugos ir sveikatos politika priklauso nuo daugelio veikėjų, veikiančių kartu ir turinčių bendrą supratimą ir bendrą įsitikinimą, kad aukšto lygio žmonių sveikatos apsaugos ir saugos darbe standartai yra visų bendras reikalas.

[33] Europos įmonių tyrimas dėl naujų ir atsirandančių pavojų, Europos darbo sąlygų tyrimo ir ES darbo jėgos tyrimo nelaimingų atsitikimų darbe ir su darbu susijusių sveikatos problemų *ad hoc* modulis.

1 PRIEDAS

Darbuotojų saugos ir sveikatos srities veiksmų sąrašas

Veiksmas		Dalyviai	Terminas
Kova su profesiniu vėžiu ir apsauga nuo pavojingų cheminių medžiagų			
1	Kancerogenų direktyvos antras pakeitimas	Europos Komisija	2017 m. pradžia
2	Kancerogenų direktyvos trečias pakeitimas	Europos Komisija	2018 m. pradžia
3	Ketvirtasis orientacinių ribinių verčių sąrašas Cheminių medžiagų direktyvoje	Europos Komisija	2017 m. pradžia
4	Kai kurių pavojingų cheminių medžiagų profesinės ekspozicijos duomenų bazė	Europos Komisija	2017 m. pradžia
5	Sveikų darbo vietų kampanija dėl pavojingų medžiagų	Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra	2018–2019 m.
Pagalba verslui laikytis darbuotojų saugos ir sveikatos taisyklių			
1	Pagalba MVĮ skatinant OiRA ir panašias nacionalines priemones	Valstybės narės ir socialiniai partneriai remiant Europos Komisijai ir Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūrai	2017 m.
2	Visiškai įteisintas internetinių rizikos vertinimo priemonių naudojimas nacionalinėse teisinėse sistemose, OiRA ir panašių priemonių pripažinimas atitiktimi rizikos vertinimo įpareigojimui	Valstybės narės	2018 m. vidurys
3	Tikslai: – 150 paskelbtų OiRA priemonių ir – 100 000 rizikos vertinimų, atliktų naudojant OiRA.	Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra	2018 m. vidurys
5	Gairės dėl rizikos prevencijos nedideliuose žvejybos laivuose	Europos Komisija	2017 m. pradžia
6	Geriausios patirties siekiant pagerinti darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų	Europos Komisija	2017 m. pradžia

	taikymą žemės ūkio, gyvulininkystės, sodininkystės ir miškininkystės sektoriuose vadovas		
7	Psichosocialinės ir ergonominės rizikos valdymo gerosios patirties viešinimas	Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra	2018 m. pradžia
Pasenusių taisyklių panaikinimas arba atnaujinimas ir geresnės ir platesnės apsaugos, atitikties ir praktinio vykdymo užtikrinimas			
1	Displėjaus ekrano įrenginių direktyvos (90/270) atnaujinimas	Europos Komisija, konsultuodamasi su Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamuoju komitetu ir socialiniais partneriais	Vykdomas 2017–2018 m., turi būti užbaigtas iki 2018 m. pabaigos
2	Darbuotojų saugos ir sveikatos ženklų direktyvos (92/58) atnaujinimas		
3	Biologinių veiksnių direktyvos (2000/54) atnaujinimas		
4	Medicininės pagalbos laivuose direktyvos (92/29) atnaujinimas		
5	Darbo vietų direktyvos (89/654) atnaujinimas		
6	Asmeninių apsaugos priemonių direktyvos (89/656) atnaujinimas		
7	Visiškas Tarybos rekomendacijos dėl savarankiškai dirbančių asmenų įgyvendinimas	Valstybės narės	2018 m. pabaiga
8	Aukšto lygio konferencija dėl asmenų, dirbančių namų ūkio darbuotojais privačiuose namų ūkiuose	Europos Komisija (kartu su Tarptautine darbo organizacija)	2018 m. pradžia
9	Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos dėl namų ūkio darbuotojų ratifikavimas	Valstybės narės	2018 m. vidurys
10	Kvietimas valstybėms narėms inicijuoti tarpusavio vertinimo procesą siekiant konkretaus tikslo – sumažinti administracinę naštą nacionalinės teisės aktuose kartu išlaikant darbuotojų apsaugą.	Europos Komisija	Vykdoma 2017–2018 m.
11	Tarpusavio vertinimo pirmoji ataskaita	Europos Komisija	2017 m. pabaiga
12	Nacionalinių darbuotojų saugos ir sveikatos strategijų atnaujinimas atsižvelgiant į šio komunikato prioritetus ir	Valstybės narės	2017 m. pabaiga

	pirmus tarpusavio vertinimo rezultatus		
13	Darbo inspekcijos bendrųjų principų dėl sveikatos ir saugos atnaujinimas	Vyresniųjų darbo inspektorių komitetas	2017 m.
14	Geros praktikos siekiant pagerinti darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų taikymą sumažinant su darbu susijusių transporto priemonių keliamą riziką vadovas	Europos Komisija / Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra	2017 m.
15	Bendri inspektorių mokymo programų standartai	Vyresniųjų darbo inspektorių komitetas	2018 m.
16	Tarpvalstybinio vykdymo užtikrinimo e. vadovas	Vyresniųjų darbo inspektorių komitetas	2018 m.
17	Tinkamų darbo inspektorių veiklos principų dėl su amžiumi siejamos rizikos vertinimo parengimas	Valstybės narės ir Vyresniųjų darbo inspektorių komitetas	2018 m. pradžia